

Send my Friend to School: Αποστολή Ρουάντα – παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού

Κατερίνα Βίγκου¹, Θεόδωρος Γούτας², Έλενα Καραγιάννη³, Θεοφάνης Κατσάνος⁴, Δήμητρα Ντιρογιάννη⁵, Αθανασία Χολέβα⁶

1. Δασκάλα - 8ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμάτας
vigkou@gmail.com
2. Εκπαιδευτικός, M.Sc. Πληροφορικής - 28ο Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης
tgoutas@gmail.com
3. Εικαστικός, Εκπαιδευτικός Εικαστικής Αγωγής - 2ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών
ele.karagianni@yahoo.gr
4. Εκπαιδευτικός Αγγλικής Γλώσσας - 1ο Δημοτικό Σχολείο Λάρισας
fkatsanos@gmail.com
5. Υπεύθυνη Εκπαιδευτικού Τομέα ActionAid Ελλάς
dimitra.deroyiannis@actionaid.org
6. Εκπαιδευτικός, M.A. Θεατρικής Αγωγής - 4^ο & 14^ο Δημοτικά Σχολεία Γλυφάδας
n.choleva@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τον Ιούλιο του 2014 πέντε Έλληνες εκπαιδευτικοί και τρία στελέχη του εκπαιδευτικού τομέα της ActionAid Ελλάς επισκεφτήκαμε τη Ρουάντα προκειμένου να εξετάσουμε πτυχές του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας και να παράγουμε εκπαιδευτικό υλικό με άξονα το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Το ερευνητικό ταξίδι εντάσσεται στο τριετές πρόγραμμα *Send my Friend to School* το οποίο υλοποιείται από τα στελέχη του Εκπαιδευτικού Τομέα της ActionAid Ελλάς. Στην εργασία αυτή επικεντρωνόμαστε στην παρουσίαση των μερών του υλικού που σχετίζονται με την εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα, το νερό, τη διατροφή, τον καταναλωτισμό και τα απορρίμματα, άξονες δηλαδή που συνδέονται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Στόχος της ομάδας ήταν η αμεσότητα, η αλληλεπίδραση (διαδραστικότητα) και ο βιωματικός χαρακτήρας των δραστηριοτήτων, ώστε να μπορούν να υλοποιηθούν στα πλαίσια ενός προγράμματος σχολικών δραστηριοτήτων στην πρωτοβάθμια ή/και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το εκπαιδευτικό υλικό χωρίζεται σε τρία μέρη: το ημερολόγιο των εκπαιδευτικών, το βιβλίο του εκπαιδευτικού και το συνοδευτικό ψηφιακό υλικό. Για την προώθηση του υλικού έχουν υλοποιηθεί από τους εκπαιδευτικούς βιωματικά επιμορφωτικά σεμινάρια άλλων εκπαιδευτικών. Τέλος, έχει προταθεί η χρήση του υλικού σε προγράμματα *E-twinning*.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Ανάπτυξη Εκπαιδευτικού υλικού

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Περιβάλλον, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Δικαιώματα του Παιδιού, ActionAid Ελλάς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ActionAid είναι μια διεθνής, μη κυβερνητική αναπτυξιακή οργάνωση με στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας και της αδικίας στον κόσμο. Από το 1972 δουλεύει μαζί με τους πιο φτωχούς και περιθωριοποιημένους ανθρώπους στον κόσμο για να διεκδικήσουν σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο τις λύσεις που θα τους βοηθήσουν μακροπρόθεσμα να αλλάξουν τη ζωή τους με τις δικές τους δυνάμεις.

Η ActionAid Ελλάς ιδρύθηκε το 1998. Το ελληνικό γραφείο, χάρη στην προσφορά των δεκάδων χιλιάδων υποστηρικτών του, δρα σε περισσότερες από 55 κοινότητες σε 18 χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου. Βασικό εργαλείο ανεύρεσης πόρων είναι το πρόγραμμα Αναδοχής Παιδιού. Η οργάνωση αξιοποιεί τις τακτικές οικονομικές εισφορές των 35.000 αναδόχων της προκειμένου να υλοποιήσει έργα και μακροπρόθεσμα προγράμματα ανάπτυξης, όπως έργα ύδρευσης, κατασκευή σχολείων και νοσηλευτικών κέντρων, επισιτιστικά προγράμματα και προγράμματα ενδυνάμωσης των γυναικών που υποστηρίζουν τη ζωή ολόκληρης της κοινότητας στην οποία ζει το παιδί το οποίο υποστηρίζεται από τον Ανάδοχο.

Εκπαιδευτικός Τομέας ActionAid Ελλάς

Από το 2000 η ActionAid Ελλάς δραστηριοποιείται στην ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση νέων και παιδιών γύρω από ζητήματα που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και την καταπολέμηση της φτώχειας και της ανισότητας στον κόσμο. Βασικός άξονας των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αναπτύσσει η ActionAid Ελλάς είναι η έννοια της Παγκόσμιας Πολιτειότητας και του Ενεργού Πολίτη, έννοιες που βασίζονται στην παραδοχή της αλληλεξάρτησης και της ισότητας μεταξύ των πολιτών αλλά και της ευθύνης όλων μας γύρω από τα παγκόσμια προβλήματα. Απώτερος στόχος είναι η συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση ενός δίκαιου και βιώσιμου πλανήτη στον οποίο η πολιτική δύναμη και οι πόροι είναι δίκαια μοιρασμένοι και τα ανθρώπινα δικαιώματα κατοχυρωμένα για όλους. Χιλιάδες σχολεία έχουν πάρει μέρος στις δραστηριότητές της οργάνωσης με σταθερή συνεργασία όλα αυτά τα χρόνια.

Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα “Send My Friend to School”

Η ActionAid Ελλάς συμμετέχει στο τριετές ευρωπαϊκό πρόγραμμα Send My Friend to School από το 2013. Στόχος του έργου είναι να συμβάλει στην κινητοποίηση των εμπλεκόμενων στην Εκπαίδευση, ώστε να επιτευχθεί ο Δεύτερος Αναπτυξιακός Στόχος της Χιλιετίας (MDG2) σχετικά με την εδραίωση της καθολικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το έργο συντονίζεται από την ActionAid Αγγλίας και σε αυτό συμμετέχουν από την Ευρώπη οι: ActionAid Ελλάς, Save the Children (Ρουμανία) και Entreculturas (Ισπανία), ενώ τον αναπτυσσόμενο κόσμο εκπροσωπεί η ActionAid Νιγηρίας. Το πρόγραμμα εντάσσεται στις υποστηρικτικές δράσεις της Παγκόσμιας Εκστρατείας για την Εκπαίδευση (Global Campaign for Education).

Βασική δράση του προγράμματος Send my Friend to School αποτελεί το ερευνητικό ταξίδι εκπαιδευτικών ελληνικών σχολείων σε μια αναπτυσσόμενη χώρα με την οποία συνεργάζεται η ActionAid Ελλάς. Οι εκπαιδευτικοί ερευνούν τις συνθήκες ζωής και την κατάσταση της εκπαίδευσης στην περιοχή και στη συνέχεια δημιουργούν εκπαιδευτικό υλικό που βασίζεται στις εμπειρίες και την έρευνά τους για τα σχολεία της Ελλάδας. Στόχος είναι το υλικό να αποτελέσει εργαλείο αναπτυξιακής εκπαίδευσης αξιοποιώντας τα συμπεράσματα της έρευνας και προσαρμογή του στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα. Στη συνέχεια, οι εκπαιδευτικοί

αναλαμβάνουν την οργάνωση επιμορφωτικών σεμιναρίων εκπαιδευτικών της περιφέρειάς τους χρησιμοποιώντας το εκπαιδευτικό υλικό που έχουν δημιουργήσει με σκοπό τη διάχυση της εμπειρίας που βίωσαν και τις δυνατότητες ένταξης του υλικού στην εκπαιδευτική καθημερινότητα.

Τον Ιούλιο του 2014 πραγματοποιήθηκε ταξίδι στη Ρουάντα. Οι εκπαιδευτικοί που επιλεχθήκαμε να επισκεφτούμε τη χώρα είμαστε οι Κατερίνα Βίγκου, Δασκάλα, Θεόδωρος Γούτας, Εκπαιδευτικός Πληροφορικής, Έλενα Καραγιάννη, Εκπαιδευτικός Εικαστικής Αγωγής, Θεοφάνης Κατσάνος Εκπαιδευτικός Αγγλικής Γλώσσας και Αθανασία Χολέβα, Θεατρολόγος, Εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής. Μαζί μας ταξίδεψαν και μας υποστήριξαν τα στελέχη του Εκπαιδευτικού Τομέα της ActionAid Ελλάς Δήμητρα Ντιρογιάννη, Χρυσούλα Σταματούκου και Μαρίζα Τσαχάλη.

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Το εκπαιδευτικό υλικό αναπτύχθηκε συνεργατικά από τους πέντε εκπαιδευτικούς. Αν και είναι σχετικά απλό να αναπτυχθεί εκπαιδευτικό υλικό που να δίνει κάποιες ιδέες στους εκπαιδευτικούς, μεγαλύτερη ίσως πρόκληση είναι να βοηθήσεις τους εκπαιδευτικούς να συνδυάσουν τις νέες ιδέες με προϋπάρχουσες δικές τους. Ακόμα πιο δύσκολο είναι να τους βοηθήσεις να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους και να εμπλακούν ενεργά και οι ίδιοι στη διδασκαλία του εκπαιδευτικού υλικού. Εκτός από το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού πακέτου, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή τόσο στη δομή όσο και την μορφή του, ώστε το εκπαιδευτικό υλικό να καλύπτει διαφορετικές κατηγορίες/βαθμίδες εκπαιδευτικών, παρέχοντάς τους την ιδανική καθοδήγηση (Davis, E., & Krajcik, J., 2005).

Ο Freire (2005) γράφει: “Θα πρέπει να φιλοδοξούμε να αναπτυσσόμαστε με αμοιβαίο σεβασμό, ώστε να υπερνικάμε όλα τα εμπόδια που δεν επιτρέπουν σήμερα την ολοκληρωμένη ανάπτυξη εκατομμυρίων ανθρώπων που ζουν σε διαφορετικούς κόσμους, στους οποίους ο κόσμος μας έχει χωριστεί και πάνω απ' όλα, στον Τρίτο Κόσμο.” και συνεχίζει: “Η γνώση σχετίζεται με την ανάπτυξη. Αλλά η γνώση των μειονοτήτων που κυριαρχούν, δεν επιτρέπεται να απαγορεύει, να προκαλεί ασφυξία ή να ευνοχίζει την καλλιέργεια της τεράστιας πλειοψηφίας που κυριαρχείται.”

Η δομή του εκπαιδευτικού υλικού

“Η εκπαίδευση είναι το πιο ισχυρό όπλο που μπορείς να χρησιμοποιήσεις για να αλλάξεις τον κόσμο”, έγραψε ο Νέλσον Μαντέλα κι εμείς θελήσαμε να μοιραστούμε τις εμπειρίες του καθενός μας μέσα από το εκπαιδευτικό υλικό μας. Είναι εμπνευσμένο από πραγματικά γεγονότα, ανθρώπους και τόπους, γραμμένο με δημιουργικό τρόπο και μέσα από την προσωπική ματιά του καθενός μας. Την εικονογράφηση του εκπαιδευτικού υλικού επιμελήθηκε η Εικαστικός κι εκπαιδευτικός Εικαστικής Αγωγής Έλενα Καραγιάννη.

Αποτελείται από τρία σπονδυλωτά μέρη. Το Ημερολόγιο σε έντυπη μορφή, που βασίζεται σε κείμενά των πέντε εκπαιδευτικών, περιγράφει το εικοσιτετράωρο μιας εννιάχρονης μαθήτριας καθώς και καταστάσεις με υπαρκτά και ταυτόχρονα συμβολικά πρόσωπα. Η Honorine, ο Evariste και η Agatha είναι μέλη μιας από τις οικογένειες που μας φιλοξένησαν. Στα πρόσωπά τους αποτυπώνουμε στοιχεία των ανθρώπων που συναντήσαμε στην κοινότητα του Muko. Το Ημερολόγιο μπορεί να διαβαστεί ως μια ιστορία που θα πυροδοτήσει συζητήσεις. Ωστόσο τα κείμενά του λειτουργούν ως αφορμή και συνδέονται άμεσα με το δεύτερο μέρος, το επίσης σε

έντυπη μορφή Βιβλίο του Εκπαιδευτικού που περιέχει τις δραστηριότητες οργανωμένες σε διαφορετικές θεματικές ενότητες που σχετίζονται με το δικαίωμα στην εκπαίδευση, το ιστορικό πλαίσιο της Ρουάντα, την οικονομική της κατάσταση, τη φτώχεια, την ανάγκη για εργατικά χέρια, τις περιβαλλοντικές συνθήκες της χώρας κτλ. Το τρίτο μέρος είναι μια συλλογή από σύντομα, πρωτότυπα βίντεο που καταγράψαμε στο ταξίδι μας. Συνοδεύουν τις δραστηριότητες του δεύτερου μέρους αλλά μπορούν να αποτελέσουν και αυτόνομο εκπαιδευτικό υλικό και είναι διαθέσιμα στο κανάλι της ActionAid Hellas στο vimeo <http://vimeo.com/user33678775>. Το εκπαιδευτικό υλικό διατίθεται και σε ψηφιακή μορφή στη διεύθυνση: <http://education.actionaid.gr/SmFtS14>.

Η δομή του εκπαιδευτικού υλικού είναι ενιαία προκειμένου να διευκολυνθούν οι εκπαιδευτικοί στην υλοποίησή των δραστηριοτήτων του. Αρχικά παρουσιάζονται μερικές λέξεις κλειδιά που βοηθούν το συντονιστή να επιλέξει με όποια σειρά επιθυμεί από τις δραστηριότητες και να τους δώσει την έκταση που αρμόζει στην ομάδα. Ακολουθεί ο τίτλος και τα απαιτούμενα υλικά κι εργαλεία για την υλοποίηση της δραστηριότητας και η αναλυτική περιγραφή της δραστηριότητας σε μη αριθμημένη λίστα προτάσεων. Στη συνέχεια προτείνονται επιπλέον δράσεις που μπορεί η ομάδα να αναλάβει προκειμένου να ολοκληρώσει ενεργά τις δραστηριότητες καθώς και περισσότερες ιδέες που τις επεκτείνουν. Τέλος, παρέχονται χρήσιμοι σύνδεσμοι στο Διαδίκτυο.

Σε κάθε ενότητα αξιολογούμε διαφορετικά παιδαγωγικά εργαλεία δίχως να εξειδικεύουμε τους παιδαγωγικούς στόχους τους καθώς για τη δομή και το περιεχόμενό τους εμπνευστήκαμε από τις αρχές των Dewey, Malaguzzi, Freire και Gardner. Στόχους μας αποτέλεσαν η βιωματική αντιμετώπιση των θεμάτων, η καλλιέργεια της συνεργατικότητας, η ενθάρρυνση της κριτικής σκέψης και της έκφρασης διαφορετικών απόψεων, η ενσυναίσθηση, ο δημιουργικός διάλογος κι η αυτενέργεια των μαθητών.

Μερικές λέξεις κλειδιά που χρησιμοποιήσαμε και που δίνουν μια εικόνα για το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων αλλά και τη σύνδεση αυτών με πτυχές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι οι ακόλουθες: στερεότυπα, αλληλεξάρτηση, διαφορετικότητα, αλληλεπίδραση, πολυπολιτισμικότητα, αποδοχή, κουλτούρα, συνθήκες διαβίωσης, φυσικό περιβάλλον, δικαίωμα στην εκπαίδευση, παιδική εργασία, εργασίες στο σπίτι, οικογενειακές σχέσεις, συμμετοχικότητα, αυτοδιαχείριση, πρώτες ύλες, ίσες ευκαιρίες, δημιουργικότητα, φαντασία, υπερκατανάλωση, ανθρώπινα δικαιώματα, συνέπειες υπερκαταναλωτισμού, διαχείριση απορριμμάτων, κλιματική αλλαγή, αλληλεγγύη.

Το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού πακέτου

Το σύγχρονο σχολείο καλείται να αντιμετωπίσει προκλήσεις σε παιδαγωγικό και κοινωνικό επίπεδο προκειμένου να συμβάλει στην καλλιέργεια ενεργών πολιτών. Η εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα αποτελεί θεματικό άξονα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού που παρουσιάζουμε σχετίζονται με τα δικαιώματα των παιδιών στην εκπαίδευση, το νερό, την τροφή και στο παιχνίδι. Αγγίζουν πλευρές της φτώχειας και του περιβάλλοντος, της εκπαιδευτικής πολιτικής και των προκαταλήψεων, της υπερκατανάλωσης και του τρίτου κόσμου, στη διαχείριση των φυσικών πόρων στις αναπτυγμένες κοινωνίες και στον τρίτο κόσμο.

Το βιβλίο του εκπαιδευτικού περιέχει συνολικά είκοσι μία δραστηριότητες. Συμπεριλαμβάνει παράρτημα με φύλλα εργασίας, κάρτες ρόλων, χάρτες, λίστα με τα θεμελιώδη δικαιώματα και φωτογραφίες που απαιτούνται για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων.

Παρακάτω παραθέτουμε μερικές ενδεικτικές δραστηριότητες από το βιβλίο του εκπαιδευτικού που σχετίζονται κυρίως με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση δίχως ωστόσο να αποκλείεται η εφαρμογή τους σε άλλα προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων. Η πρώτη από αυτές αφορά το δικαίωμα στην εκπαίδευση και την παιδική εργασία κι έχει τίτλο “Ο δρόμος για το σχολείο μου!”. Η ομάδα χρησιμοποιεί φωτογραφία από το παράρτημα του βιβλίου του εκπαιδευτικού, το Διαδίκτυο και τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές του σχολικού εργαστηρίου, ένα βιντεοπροβολέα ή διαδραστικό πίνακα, μολύβια και τετράδια.

Αρχικά η ομάδα παρακολουθεί το σχετικό βίντεο και τη σχετική φωτογραφία. Στη συνέχεια οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες των πολύ 5 ατόμων και γράφουν στα τετράδιά τους πού νομίζουν ότι πηγαίνουν τα παιδιά. Επίσης καλούνται να απαντήσουν γιατί νομίζουν ότι τραγουδάνε. Μετά η ολομέλεια διαβάζει ένα μέρος από το ημερολόγιο και οι μαθητές συζητούν στις ομάδες τους τη διαδρομή που ακολουθούν οι ίδιοι για να φτάσουν στο σχολείο. Κατόπιν τους ζητείται να γράψουν ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές εντοπίζουν σύμφωνα με όσα παρακολούθησαν και διάβασαν. Τέλος τους ζητείται να γράψουν γιατί νομίζουν ότι υπάρχουν αυτές. Κάθε ομάδα παρουσιάζει στην ολομέλεια τις απαντήσεις της. Ως δράση προτείνεται στους μαθητές να δημιουργήσουν το δικό του βίντεο με τη διαδρομή που ακολουθούν καθημερινά για να φτάσουν στο σχολείο, να το επεξεργαστούν προσθέτοντας μουσική και εφέ και να το παρουσιάσουν στην ολομέλεια της τάξης.

Η δραστηριότητα με τίτλο “Παίζω & Μαθαίνω” η ομάδα χρησιμοποιεί ανακυκλώσιμα υλικά (πλαστικές σακούλες, εφημερίδες, ύφασμα), σπάγκο και ψαλίδι. Αρχικά οι μαθητές καλούνται να δουν το σχετικό βίντεο, να μαντέψουν τον σκοπό του παιχνιδιού που παίζουν τα παιδιά και τους κανόνες του καθώς και να παίξουν το ίδιο παιχνίδι με τους φίλους τους. Στη συνέχεια ζητείται από τους μαθητές να παρακολουθήσουν το σχετικό βίντεο και χρησιμοποιώντας πλαστικές σακούλες και σπάγκο να φτιάξουν μια μπάλα σαν και εκείνη που έφτιαξε το παιδί της Ρουάντα. Οι μαθητές μπορούν να παίξουν με την μπάλα και να διηγηθούν την ιστορία της στους φίλους της. Οι επιπρόσθετες ιδέες της δραστηριότητας αφορούν την επαναχρησιμοποίηση υλικών ώστε να κατασκευαστούν κολιέ, μια κουρτίνα με κρόσσια, ένα δαχτυλίδι, χριστουγεννιάτικα στολίδια, αυτοσχέδια παιχνίδια. Επίσης οι μαθητές με αφορμή τα παιχνίδια των παιδιών στη Ρουάντα μπορούν να πάρουν συνέντευξη από ηλικιωμένους που γνωρίζουν σχετικά με τα δικά τους αυτοσχέδια παιχνίδια όταν ήταν παιδιά με υλικά που έβρισκαν στο περιβάλλον τους. Μπορούν να ζητήσουν να τους δείξει πώς να φτιάχνουν και τα ίδια το παιχνίδι και στο τέλος να το παρουσιάσουν στην τάξη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι προτάσεις για ανάληψη δράσης καθώς προτείνονται η συγκέντρωση των κατασκευών για τη δημιουργία μιας γωνιάς για την Αφρική στην τάξη ή το σχολείο και την οργάνωση ενός παζαριού δώρων σε κάποια εκδήλωση του σχολείου. Τα χρήματα που θα συγκεντρώσουν οι μαθητές μπορούν να τα διαθέσουν για να γίνει το σχολείο ανάδοχο σε ένα παιδί του αναπτυσσόμενου κόσμου.

Στις αναφορές και στο πεδίο με τα παιχνίδια, επιχειρήθηκε να παρουσιαστεί το

Παιχνίδι ως μια κοινή γλώσσα επικοινωνίας των παιδιών, όπου στο πέρασμα των χρόνων εξελίχθηκε παράλληλα τόσο στη Ρουάντα όσο και στον δικό μας πολιτισμό. Επισημάνθηκε επίσης η έντονη δημιουργικότητα που έχουν αναπτύξει τα παιδιά εκεί, λόγω της έλλειψης των τυποποιημένων παιχνιδιών. Η Δημιουργικότητα της Ανέχειας, αναγνωρισμένη ως *Arte Povera* (1967-1972- Φτωχή Τέχνη, Τέχνη των πενιχρών - ευτελών μέσων-η προλεταριακή Τέχνη) όπως γνωρίζουμε είναι ένα σημαντικό κίνημα Τέχνης που όχι μόνο αναγνωρίζει τις απεριόριστες δυνατότητες των υλικών, ακόμα και των άχρηστων και τον μετασχηματισμό τους σε έργα υψηλής Τέχνης με βαθιά εννοιολογικά μηνύματα, (Χαραλαμπίδης, 1993) αλλά επιπλέον συνδέει τον άνθρωπο με την αρχέγονη δυναμική της επιβίωσης μέσα από την απεριόριστη δημιουργικότητά του.

Η ανακύκλωση των υλικών και η επαναχρησιμοποίησή τους εξάλλου είναι ιδέες που έχουν δουλευτεί αρκετά στο ελληνικό σχολείο μέσα από διάφορα προγράμματα Οικοκαλλιτεχνικής (ecoart education) και Αειφόρου Εκπαίδευσης που προτείνονται τα τελευταία χρόνια από διάφορους οργανισμούς και φορείς (Σταθοπούλου, Ε.Π. Πολυχρονάτου, 2009). Σε αυτό το πνεύμα, μέσα από την κατασκευή της αφρικάνικης μπάλας, τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να κατανοήσουν πως αυτή η ανακύκλωση των υλικών έχει μια πιο ουσιαστική σημασία για τα παιδιά της Αφρικής αφού μπορεί να τους προσφέρει καλύτερη ποιότητα ζωής.

Η πιλοτική εφαρμογή του υλικού που έγινε στο 2ο Δημοτικό σχολείο Αχαρνών κατέδειξε μεταξύ άλλων ότι η απλή κατασκευή μιας αφρικάνικης μπάλας με την ίδια τεχνική και υλικά που χρησιμοποιούν στη Ρουάντα, μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά στην κατανόηση μέσα από ένα βιωματικό τρόπο, των δυσκολιών, των στερήσεων αλλά και όλων των κοινών σημείων που έχουν τα παιδιά (ανάγκες, τρόπους έκφρασης κ.α) ανεξάρτητα από την εθνικότητα στην οποία ανήκουν.

Στη δραστηριότητα με τίτλο “Τι σχέση έχει η υπερκατανάλωση με τη Ρουάντα;” απαιτούνται χάρτες που συμπεριλαμβάνονται στο παράρτημα του Βιβλίου του Εκπαιδευτικού. Πρώτα η ομάδα διαβάζει ένα μέρος του Ημερολογίου και στη συνέχεια οι μαθητές αναζητούν πληροφορίες στο Διαδίκτυο για το CO₂ και την κλιματική αλλαγή. Το CO₂ είναι ο κύριος υπεύθυνος για την κλιματική αλλαγή κι οι μαθητές καλούνται να παρατηρήσουν τις δύο εικόνες και να απαντήσουν ποιες χώρες παράγουν περισσότερο CO₂ και ποιες χώρες έχουν περισσότερους θανάτους λόγω της κλιματικής αλλαγής.

Στη δραστηριότητα με τίτλο “Τι να κάνω όλα αυτά τα σκουπίδια;” οι μαθητές αφού διαβάσουν ένα απόσπασμα από το Ημερολόγιο, γίνονται κατάσκοποι σκουπιδιών: κατασκοπεύουν τον σκουπιδοτενεκέ του σπιτιού τους για μία εβδομάδα κάνοντας μια λεπτομερή λίστα με όλα τα σκουπίδια. Οι μαθητές καλούνται να απαντήσουν τι τα κάνουν όλα αυτά τα σκουπίδια στη Ρουάντα ρωτώντας τους εκπαιδευτικούς που ταξίδεψαν στη χώρα. Σταδιακά οι μαθητές συνειδητοποιούν ότι στο Muko της Ρουάντα οι άνθρωποι ζουν χωρίς σκουπίδια αλλά στερούνται κάποια από τα δικαιώματά τους κι ότι οι κοινωνίες της Δύσης από την άλλη παράγουν υπερβολικά πολλά σκουπίδια. Από τους μαθητές ζητείται να απαντήσουν πώς θα μπορούσε άραγε να αλλάξει αυτό. Τους προτείνεται να μην χρησιμοποιούν συσκευασίες, να εξετάσουν την ιδέα για σούπερ-μάρκετ χωρίς συσκευασίες και να σκεφτούν και άλλες παρόμοιες ιδέες για να τις παρουσιάσουν στην τάξη τους.

Η αισθητική του εκπαιδευτικού υλικού

Πριν το ταξίδι μας στη Ρουάντα εκπαιδευτήκαμε στη λήψη φωτογραφίας και βίντεο και καταγράψαμε τις παρακάτω θεματικές ενδιαφέροντος: γυναίκες συνεταιρισμών, διαδρομή από και προς το χωράφι, εργασία στο χωράφι, εργαλεία, σίτιση των ζώων, παιδιά - μαθητές/τριες με βιβλία, μολύβια, θρανία, τσάντες, πίνακες, καθίσματα, πρωινό φαγητό, διαδρομή από και προς το σχολείο, μουσικά όργανα, διαρρύθμιση τάξης, διεξαγωγή μαθήματος, εκπαιδευτικοί, εποπτικά μέσα, ρουχισμός των μαθητών/τριών, διάλειμμα, παιχνίδια, κτιριακές υποδομές. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού δημιουργήσαμε μία δεξαμενή ψηφιακού υλικού με βάση τις παραπάνω θεματικές που πλαισίωσε το εκπαιδευτικό πακέτο καθώς και δραστηριότητες εμπνευσμένες από αυτό.

Σχετικά με την αισθητική του υλικού σχεδιάστηκε έτσι ώστε να θυμίζει ένα προσωπικό ημερολόγιο σαν εκείνα που χρησιμοποιούσαν οι ταξιδιώτες σε προηγούμενους αιώνες για να καταγράψουν την εμπειρία τους, πριν τη επικράτηση της φωτογραφίας και των ψηφιακών μέσων. Γι αυτό και τα εικαστικά στοιχεία που δημιουργήθηκαν μοιάζουν με χειρόγραφα σκίτσα από στυλό διαρκείας και μολύβι και μετέχουν ισότιμα με το κείμενο.

Επιλέχθηκε αυτή η αισθητική έτσι ώστε να αποδοθεί μια ατμόσφαιρα προσωπική και συναισθηματική στον αναγνώστη. Αποφύγαμε την εικονογράφηση με ψηφιακούς χαρακτήρες καθώς ο πιο εικαστικός χαρακτήρας στην εικονογράφηση μπορεί να λειτουργήσει ως συστατικό στοιχείο των πληροφοριών που παρέχει το βιβλίο, αλλά και μέρος της ταυτότητάς του, που μπορεί να προσελκύσει ή να απωθήσει τον αναγνώστη του.

Η εξοικείωση με την εικαστική εικόνα σύμφωνα με την Σάλλα-Δοκουμετζίδα (1996) αλλά και πολλούς άλλους θεωρητικούς, ωφελεί το παιδί, καθώς με αυτόν τον τρόπο μαθαίνει να ερμηνεύει τις εκφραστικές ποιότητες που κρύβονται στα έργα τέχνης και να τις αναγνωρίζει στη συνέχεια και στο ευρύτερο περιβάλλον του.

Σε άλλες δραστηριότητες αξιοποιούνται εργαλεία όπως το παιχνίδι ρόλων, ο αυτοσχεδιασμός, οι ακίνητες/δυναμικές εικόνες, η καρτέκλα της αλήθειας, η γραφή σε ρόλο, και άλλες θεατροπαιδαγωγικές τεχνικές (Παπαδόπουλος, Σ., 2010). Το Εκπαιδευτικό Δράμα, ως μια μορφή της θεατρικής τέχνης «με κύριο στόχο τη μάθηση, προσκαλεί το μαθητή να διερευνήσει ένα θέμα, να βιώσει μια κατάσταση υποδυόμενος διάφορους ρόλους, να αντιμετωπίσει διλήμματα, να πάρει αποφάσεις, να δράσει, να αναστοχαστεί πάνω στις πράξεις του, να «μάθει», να αρχίσει δηλαδή να κατανοεί σε βάθος τον εαυτό του και τους άλλους. Παράλληλα, βοηθάει το μαθητή-δημιουργό [...] να αποκτήσει το αίσθημα της κοινωνικής του ευθύνης» (Αυδή, α. & Χατζηγεωργίου, Μ., 2007). Έτσι για παράδειγμα, προκειμένου οι μαθητές να νοιώσουν βαθύτερα το βαθμό που επηρεάζουν οι κλιματολογικές συνθήκες την καθημερινότητα μιας οικογένειας, καλούνται να πάρουν μέρος σε μια διαπραγμάτευση μεταξύ μιας αντικειμενικής δυσκολίας που προκαλεί ο βροχερός καιρός στην οικογένεια και των ονείρων ενός εννιάχρονου κοριτσιού που κινδυνεύουν να χαθούν. Αναλαμβάνουν τους ρόλους της Honorigine και του Evariste και παίζουν, αυτοσχεδιάζουν, επιχειρηματολογούν, γράφουν, συνομιλούν με την υπόλοιπη τάξη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέχρι την ημερομηνία που υποβλήθηκε η παρούσα εργασία τετρακόσιοι σαράντα εκπαιδευτικοί σε Καλαμάτα, Πάτρα, Αττική και Θεσσαλονίκη είχαν επιμορφωθεί σχετικά με τη χρήση του εκπαιδευτικού αυτού πακέτου, ενώ στα πλαίσια του 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου για τα προγράμματα e-Twinning, το υλικό παρουσιάστηκε ως θεματική ενός προγράμματος ηλεκτρονικής αδελφοποίησης μεταξύ ελληνικών σχολείων.

Δημιουργήσαμε το εκπαιδευτικό υλικό με όλες μας τις δυνάμεις και με αίσθημα ευθύνης απέναντι στους ανθρώπους που γνωρίσαμε. Το θεωρούμε ένα κάλεσμα σε εκπαιδευτικούς και μαθητές για να σταθούμε στο ύψος των περιστάσεων, κόντρα στα σημεία των ζοφερών καιρών που ζούμε. Ευχόμαστε το εκπαιδευτικό αυτό υλικό να αποτελέσει για όλους μας μια πρόκληση για να μάθουμε, να προβληματιστούμε, να αναλάβουμε δράση ατομική και συλλογική. Για χάρη αυτού του πλανήτη που μας δανείζεται απλόχερα και που τον κατοικούμε όλοι, όχι χωριστά, ούτε μαζί, αλλά σαν ένα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αυδή, Α. & Χατζηγεωργίου, Μ. (2007). *Η Τέχνη του Δράματος στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σ.σ.
- Davis, E. & Krajcik, J. (2005). Designing Educative Curriculum Materials to Promote Teacher Learning. *Educational Researcher*, v.34. American Educational Research Association. pp3–14.
- Freire, P. (2005). *Teachers as Cultural Workers. Letters to Those Who Dare to Teach*. Boulder & Oxford: Westview Press
- Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του Θεάτρου*. Αθήνα: Κοντύλι
- Σάλλα-Δοκουμετζίδα, Τ. (1996). *Δημιουργική φαντασία και παιδική τέχνη*. Αθήνα: Εξάντας
- Σταθοπούλου, Π.Γ. & Πολυχρονάτου, Ε.Π. (2009). *Περιβαλλοντική Τέχνη και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση-Έργα τέχνης και δραστηριότητες με στόχο την ανάπτυξη της οικολογικής συνείδησης των μαθητών*. Πρακτικά 1ο Πανελλήνιο συνέδριο Τέχνης & Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Αθήνα: Δ.Δ.Ε. ανατολικής Αττικής & Ίδρυμα Ευγενίδου
- Χαραλαμπίδης, Α. (1993). *Η Τέχνη του Εικοστού Αιώνα*, τ.3. Θεσσαλονίκη: University Studio Press